

LIBER
GALENI
DE
MORBORUM
CAUSIS:

*In theses contractus, & publici ac solennis exerci-
tij gratiâ in inclytâ Argentoratensium
Academiâ ad disputandum propositus*

à

MELCHIORE SEBIZIO, MEDI-
CINAE DOCTORE AC PROFESSORE,
Acad. p. t. Rectore, & Reipub. Archiatro.

Respondente

AMANDO HARTIGIO,
Zittaviâ - Lusatio.

In Auditorio Majore

Menſe Julio, Horis matutinis.

ARGENTORATI,
Typis EBERHARDI WELPERI,

ANNO M. DC. XXX

ILLUSTRISSIMO
CELSISSIMOQUE
PRINCIPI AC DOMINO,
DOMINO

G E O R G I O
R U D O L P H O,
S I L E S I A E,
L I G I I, B R E G A E E T G O L D T B E R G A E
D V C I, &c,

SAC. CAES. VTET REG. HVNG. ET BOIEM, MAIEST.
à Consiliis secretioribus,

Domino suo Clementissimo,

Librum hunccé GALENI, de MORBORUM
CAUSIS,

In devoti animi σύμβολον,

Illustrissima Celsitud.

consecratum voluit

subjectissimus

AMANDUS HARTIGIUS,
Zittâ-Lusatius.

IN
LIBRUM GALENI DE CAUSIS
MORBORUM

Præfatiuncula.

Primam Pathologia partem, ipsam scilicet, νοσολογίαν, quæ de naturâ & generibus morborum agit, Galenus eolibro breviter & compendiosè complexus est, qui περὶ διαφορὰς νοσημάτων inscribitur. Hoc libro accedit ad partem alteram, quæ ἀιτιολογία appellatur, morborumque causas exponit. Prius verò quàm dogmata illius in theses contrahamus, placet προπαυδείας ἐνκα, quædam de eius argumento, subjecto, partibus, inscriptione, authore, ordine, & utilitate præfari. Argumentum ex cap. 1. & fine cap. 2. nec non ex principio c. 6. 7. & 11. denique ex calce libri elicetur. Inquit enim Galenus, se hoc in libro de causis illorum morborum acturum, quorum species & genera 1. περὶ διαφορὰς νοσημάτων tradidit: & quidem juxta προῶτην ὑπόθεσιν, quam solam arbitratur veram: h. e. juxta sententiam eorum, qui non incompatibilia, sed eiusmodi corporis elementa statuerunt, quæ pati, mutuisque actionibus per se tota misceri ac temperari possunt. Monet autem, se causas morborum utrasque, τὴν πρὸνυμείνας, τὴν πρὸ κατὰ πρόξινος, ἢ πρὸ κατὰ ἑσχέσας, quas etiam ἐξῶθεν πρὸς πινίεσας, nuncupant, declaraturum esse. Observandum autem, Galenum causas morborum generibus sic ascommodare, ut, quemadmodum 1. de differ. morbor. prima & summa illorum genera proposuit, ita hoc in libro causas maximè generales doceat, à quibus illa dependent. Sub-

Subiectum libri idem est, quod libri de differ. morborum esse diximus: nempe corpus humanum, quatenus egrum. Nam cause morborum, qui humano corpori accidunt, & integrum reddunt, in illo explicantur.

Partes sunt tres. Exordium, Tractatio, & Conclusio. Exordium capite continetur primo: habetq. propositionem duplicem: unam μετὰ τὴν ἀρχήν, quā per ἀνακεφαλαίωσιν Galenus repetit, quod precedenti libro de differ. morbor. actum: quod scil. de generibus & speciebus morborum, tū simplicium, tū compositorum disertatum. Alteram κατὰ τὴν ἀρχήν, quā quid deinceps docendum sit, paucissimis significat: quod nimirum cause propositorum morborum sint enarranda.

Tractatio reliquis absolvitur capitibus, usque ad ultimum paragraphum capitis 11. Potest autem majoris perspicuitatis gratiā iterum in tria membra subdividi. Primum habetur capitib. 2. 3. 4. 5. & 6. in quibus cause morborum, simplicium & compositorum, qui similaribus partibus sunt proprij, enodantur. Secundum extat capitib. 7. 8. 9. & 10. in quibus cause morborum simplicium, qui dissimilaribus solum inhaerent partibus, enumerantur. Tertium capite 11. comprehenditur, in quo cause morbi utrisque partibus communis, ipsius scil. continui solutionis patefiunt.

Conclusio ultimā ponitur particulā cap. 11. in quā 1. dicitur, causas morborum partium ὁμοιομερῶν, quae etiam ἀπλὰ καὶ πρῶται nominantur, & ἀνομοιομερῶν, quae aliās συνιδέμεναι, ὁργανὰ καὶ ὁργανικὰ nuncupantur, esse monstratas. II. indicatur, compositorum morborum causas invenire facillimum esse: si tantum componantur illae, quae in simplicibus morbis sunt indigitatae. III. transitus paratur ad librum de differentiis symptomatum.

Inscriptio libri est περὶ τῶν ἐν τοῖς νοσήμασι αἰτίων, & περὶ αἰτίων νοσημάτων, de morborum causis. Vbi diligenter notandum, quid Galenus per causam sibi velit. Non enim vel materialem, vel formalem, vel finalem causam inaudit. Haec siquidem aliis expri-

exprimuntur nominibus: & non hoc in libro, sed alibi à Galeno
 edocentur. Nam materialem explicuit l. de partibus corporis
 & locis affectis. Materia enim morbi nulla est alia, quàm illa,
 quæ dicitur in quâ: estq. subjectū, cui morbus inheret; pars nem-
 pè affecta, sive laborans, quam Galenus τόπον πεπονθότα nomi-
 nat. Licet autem Argenterius c. 7. l. de caus. morbor. profitea-
 tur, humores esse materiam morborum: huncque loquendi mo-
 dum plerique practici sequantur: & nos etiam l. de diff. morb.
 dixerimus, intemperies, quæ facta cum humoris alicuius affluxu,
 materiales esse: tamen impropria est hac locutio & popularis.
 Morbi enim sunt accidentia, & propterea ἀρρεσκάς καὶ κυρίως lo-
 quendo materiam propriè dictam non habent, ex quâ generen-
 tur. Habent autem materiam in quâ, h. e. subjectum, sive par-
 tem, eamque vel similem, vel dissimilem, cui insunt. Forma-
 lem morbi causam Galenus demonstravit l. de morbor. diff. in
 quo, & naturam eius ac quidditatem, & species ac differentias
 ob oculos nobis constituit. Finale lib. de symptom. differ. &
 caus. palam fecit. Possunt enim ad illam haud ineptè forsā sym-
 ptomata referri: ea maximè, quæ sunt præcipua, quæque primum
 illorum genus constituunt, nempe actionum lésiones. Itaque per
 causam Galenus hic eam solummodo intelligit, quæ Efficiens vo-
 catur, & c. 2. huius libri in πρῶτη μέρη καὶ πρῶτα αἰτίαι δι-
 viditur. Illa à Celso abdita: ab aliis interna & antecedens:
 hæc à Celso evidens: à barbaris primitiva & præincipiens: à
 plerisque externa dicitur. Nam circa causas morborum efficien-
 tes potissimum occupatus est Medicus: easque extirpare & eradi-
 care satagit, ut morbi, qui futuri sunt, præaveantur: qui verò
 jam sunt præsentés, curentur. Hinc apud practicos causa & ef-
 ficientis nomen pro uno & eodem habetur: & cum causa mentio-
 nem faciunt, efficientem solum inaudiunt. Hinc Galenus cau-
 sam l. l. de loc. aff. c. 2. l. de symptom. diff. c. l. & in μικροτέχν.
 cap. 2. definiens, eiusmodi definitiones tradit, quæ soli efficienti
 competere videntur. Hinc etiam Plato in Philebo scribit, τὴν τῷ

ποιοῦντι. Φύσιν ἔδεν πλὴν ὀνόματι τῆς αἰτίας διαφέρειν, naturam efficientis nullā re aliā, quā solo nomine à causā differre.

Author huius tractatus quis sit, notorium est. Nam & interpretes omnes, & rerum dogmata, & styli genus, & plurima Galeni testimonia planum faciunt, eum γνήσιον esse Galeni partum. Etenim in fine μικροτέχνη. illum inter scripta sua recenset. Quod ipsum quoque l. de propr. libris c. 3. facit. Et hoc ipso in libro multorum à se confectorum operum meminit, ut l. de causis procatarcticis, c. 2. l. de usu pulsuum, c. 3. l. de utilitate respirationis, c. 3. l. de simplicium medicamentorum facultatibus, c. 4. & 6. l. de morbor. differ. c. 1. & 6. libror. de methodo medendi, c. 3. & 6. libri de inæquali intemperie, c. 6. & l. de naturalibus facultatibus, cap. 6.

Ordo duplex traditur à Philosophis: natura & doctrina. Ordo natura postulat, ut ea priori ponantur loco, quæ suā quoque naturā priora sunt, & ceterorum principia ac causæ. Ordo doctrinæ requirit, ut quæ notiora sunt, & quorum cognitio ad sequentium faciliorem perceptionem conducit, præmittantur. Ratione ergò ordinis natura, præcedit liber de morborum causis: sequitur is, qui est de illorum speciebus ac differentiis. In hoc enim de effectu agitur: in illo de istius effectus causis. At effectus posterior est: causa naturā prior. Ratione verò ordinis doctrina præmittitur liber de morbor. differ. subjungitur l. de eorundem causis. Est namque morbus quiddam notius: & primum à Medico ad agrotantem vocato consideratur; postea in causas illius inquiritur. Nec potest commodè in rei causas & principia inquiri, nisi prius res ipsa aliquo modo cognita sit atque perspecta.

Usus doctrinæ libri huius in praxi est magnus: quia generales docet generalium morborum causas, sub quibus speciales comprehenduntur. At in sublatione morborum nil magis necessarium cognitione causarum. Has enim auferre tenetur Medicus: quoniam, ut Galenus monet l. 7. meth. med. c. 12. nullus affectus curari perfectè potest, persistente causā. Auferre autem illas nequit,

quit, nisi prius sint explorata. Vnde Hippocrates diligenter nobis sæpius inquisitionem causarum commendavit. Libet allegare loca duo maxime illustria. Libro περὶ Φυσῶν docet, in curatione morborum summè necessarium esse, ut, quæ causa sit, quod principium, quis fons, ex quo corporis vitia scaturiant, probe cognoscatur. Nam qui causam morbi indagavit, is, inquit, idoneus est ad consulendum ea, quæ corpori utilia sunt ac necessaria. Et lib. 2. epidem. sect. 4. scribit, oportere Medicum διελθεῖν ἐπὶ τὴν πρόφασιν καὶ τῆς προφάσις τὴν ἀρχὴν, h. e. devenire ad causam, sive occasionem, atque ad causæ principium: quod Galenus γένεσιν καὶ πρώτῃ αἰτίᾳ appellat. Eidem sententia subscribit etiam Galenus. Nam l. 2. de cur. rat. ad Glaucon. c. 1. asserit, in omnibus morbis μεγάλην ἔχειν δύναμιν ἔχειν τὴν πρόφασιν τῇ νοσήματι, magnam habere vim, ut morbi occasio, sive causa inveniat. Πρόφασιν enim sæpè apud Hippocratem causam morbi sonare, testis est Galenus ipse comm. 1. de vict. in acut. t. 34. Et comm. 1. in l. 1. epid. t. 10. monet, per πρόφασιν Hippocratem aliquando causas solum externas: interdum verò omnes inaudire. Quod ipsum etiam comm. 4. in l. de vict. acut. t. 54. ex parte repetit, cum scribit, per προφάσεις Hippocratem manifestas solum & evidentes innuere causas: quanquam idem Galenus comm. 4. in l. de vict. acut. t. 115. fateatur, προφάσεις aliquando illas tantum significare res externas, quæ simpliciter evidentes & manifeste causa nominari non possunt; sed tantum ansam atque occasionem præbent, ut morbosa dispositio, sive affectio, ad quam corpus jam est paratum, manifestetur, & in actum deducatur. Causa verò, cur τὸ ἔχειν τὴν πρόφασιν τῇ νοσήματι vim in curatione magnam habeat, exponitur à Galeno l. 1. de cur. rat. ad Glaucon. cap. 15. quoniam causæ investigatio modum & rationem curationis ostendit. Nam ab eius sublatione cura faciendum est initium, & pro illius diversitate remedia varianda.

Προοίμιον

QUot & qui sint morbi, tùm simplices, tùm compositi, libro περὶ διαφορᾶς νοσημάτων explicatum fuit. Sequitur, ut singulorum causæ tradantur: primùm quidem eorum, qui similaribus; deinde illorum, qui dissimilaribus accidunt particulis. *Cap. 1.*

2. Quia verò de morborum generibus & speciebus duplex est opinio, ut *allegato in libro* indicatum: altera eorum, qui principia corporis nostri ponebant ἀπαθῆ καὶ ἀναλλοίωτα: altera illorum, qui credebant, elementa nos componere, quæ possint πάσχειν, καὶ δρᾶν εἰς ἀλλήλα, καὶ κεράννυσθαι δι' ὅλων, h.e. pati, mutuísque inter se actionibus per se tota commisceri ac temperari: causas morborum posterioris solùm sententiæ proponemus: prioris autem, utpote falsæ & erroneæ, missas facimus. *Cap. 1.*

3. Ponebat autem secta hæc, quæ Hippocratica, in similaribus partibus duo morborum genera: δυσκράσιαν, intemperiem, καὶ τῆς συνεχείας διαίρεσιν, continui solutionem. Ideoque de intemperiei causis agemus loco priori: causas verò continui solutionis, utpote morbis similaribus & dissimilaribus communis, exponemus in libri fine. *Cap. 1.*

4. Intemperies sunt 8. quatuor simplices: calida, frigida, sicca, & humida: totidémque compositæ: calida & sicca, frigida & sicca, calida & humida, frigida & humida, de quarum causis ordine agendum. *Cap. 1.*

Εργασίας membrū primum. 5. *Causa calide intemperiei* sunt quinque I. Κίνησις, motus. II. Σηπεδών, putredo. III. Ὁμιλία ἑτέρας θερμότητος σώματι, vicinia alterius corporis calidioris. IV. Στέγνωσις, ἢ ἐπίσχεσις ἀπορρόης θερμότητος, quemadmodum l. 1. *diff. febr. c. 3.* loquitur, stipatio, sive retentio calidæ transpirationis. V. Ἐπιτήδειον τροφήν, alimentum ad calefaciendum accommodatum. Has enim ob causas naturalia corpora se ipsis plus justo incallescunt. *Cap. 2.*

6. Quòd autem *motus* caloris causa sit, exercitia, mutus lapidum & lignorum attritus, & flamma ventilata docent. Ex *putredine* calefieri corpora, semina & stercorea testantur. Scribit enim *Galenus*, vidisse se finum columbinum ex putredine accensum fuisse & arsisse. *Vicinia calidorum corporum* calefacere, balnea, Sol æstius, & ignis probant. Idem facere *constipationem*, testantur hypocausta & calidaria nostra. Etenim, si hyberno tempore ignem in iis accenderis, omnesque meatus, siue spiramenta, stipaueris, necubi frigidus aër ingredi queat, protinus calorem intus excitari colligique comperies. Si verò spiramentorum obstructionem neglexeris, sed ea liqueris aperta, nil sanè proficies. Calor enim difflabitur, frigidique aëris ingressu extinguetur.

Cap. 2.

7. Cæterum, quemadmodum *ζέως* calorem auget: sic eidem etiam occasionem præbet *materia ipsa*. Monstrant id stipulæ calamique aridi. Promptè siquidem flammam excipiunt: adeoque flammæ materiam subministrant, illamque augent. Id quod etiam faciunt ligna arida: imò & viridia. Nam quamuis hæc flammam aliquandiu grauent, & si plura super ignem congesseris, quasi obruant: tandem tamen flammam in se suscipiunt, eamque augent.

Cap. 2.

8. Quapropter si cætera corpora naturalia ab hisce causis incallescunt, sequitur, ab iisdem etiam nostrum corpus in intemperiem calidam incidere posse. Quæ enim generi insunt, ea quoque subiectæ speciei tribui possunt.

9. Quòd verò etiam humanum corpus ex iisdem causis calidam concipiat intemperiem, *Galenus* ordine declarat.

Cap. 2.

10. Etenim *ex motu* immodico quocunque defatigamur, caloremque maiorem, quàm pro naturali habitu, tum in musculis, tum in articulis acquirimus. Hi enim

sunt, qui motum plus cæteris partibus patiuntur. Sunt qui p. voluntarii motus instrumenta. Quodsi calor motu immoderatiore excitatus in musculis & articulis manserit, nec vltra fuerit progressus, sed, priusquam in totum animantis corpus spargatur, solutus fuerit, *κρίσις*, lassitudo nominabitur. Sin calor in totum extendatur corpus, affectus ille appellabitur febris: quæ totius animalis immodicus quidam calor est. Hanc eandem ob causam *Ira*, quæ feruor quidam est & ebullitio caloris existentis in corde, febrim accendit: si nimirum calor insigniter efferuescat, & ob motum alterationemque vehementem in totum corpus diffundatur. *Cap. 2.*

11. *Putredinem* calorem in animantis corpore excitare, tumores p. n. ostendunt, e. g. erysipelata, herpes, carbunculi, inflammationes & phygethla. Humor enim in tumoribus hisce putrefactus partem obsecram accendit. Quodsi totum concalefecerit corpus, vniuersalem intemperiem calidam, febrim scil. parit. *Cap. 2.*

12. *Viciniam rei calide* calorem inferre, docent tumores calidi, & *ἐγκαύσεις*, exustiones. Etenim in bubonibus inflammationibus, erysipelatis, atque adeò in omnibus calidis morbis, ipsa quidem pars affecta primùm p. n. incalescit: deinceps verò & partem vicinam simili intemperie inficit: & hæc rursus sibi proximam: donec tandem intemperies vsque ad cor, principium natiui caloris, peruenerit: quo accenso, totum corpus incalescit, febrimque laborat. Eadem ratio est diuturnarum in locis Soli expositis morarum. Hæ enim nudis quidem totam aliquando cutem supremam calefaciunt: at iis, qui vestibus sunt operti, solum caput. Quodsi *ἐγκαύσις* totum animalis corpus occupet, febris accenditur. *Cap. 2.*

13. *Adstrictionem & refrigerationem*, vno verbo, *στέγνωσις*, stipitationem, calorem immoderatè succendere, balneum aquæ

aquæ aluminosæ probat. Hoc enim cutis poros stipat densatque, ut, quæ diffiliari consueverant excrementa, intus cohibeantur. Quod si rûmofa fuerint, quæ intus collecta sunt, acria scil. & mordacia, febris inde nascitur. Exemplum vide elegans *l. 8. meth. c. 2.*

14. Quòd verò illa, quæ per os assumpta sunt, tùm particulares calores; tùm universales, febres nimirum, causare soleant, cibi acres & mordaces, v. g. allia, porra, cepæ &c. itémq; potus largior veteris vinosique vini, & medicamēta acria, siue alexiteria fuerint, siue venena, planum faciunt. *Cap. 2.*

15. Quæres, si hæc causarum genera febres accendere queunt, cur ergò non semper eas accendant? Respondet *Galenus*, causam esse triplicem, I. Effectricis causæ imbecillitatem. II. Affectûs, quem ipsa corpori infert, leuitatem. III. Corporis, ut à naturali habitu recedat, habilitatem. *Cap. 2.*

16. Est quippe efficientis causæ varietas magna: cùm alia vehementior sit: alia mitior. Habet quoque affectus ab eâ genitus magnam majoris & minoris differentiam. Et corpora alia facilè, alia difficulter à statu naturali recedunt. Facilè illa, quæ sunt debiliora: difficulter contrà, quæ robustiora. *Cap. 2.*

17. Hæc ut fiant clariora, *Galenus* quædam exempla adfert. Et primùm quidem *cause efficientis*. Etenim non omnis motus lassitudinem facit, sed duntaxat is, qui naturam muscutorum & articulorum potentiâ superat. Qui verò hoc non facit, hominem nequaquam fatigat. Deinde *affectûs*. Nam nisi lassitudo essatu dignam tùm magnitudinē, tùm moram assumpserit, corpus totum nunquam afficiet. Magna ergò solum lassitudo febrim accendit: levis & exigua nequaquam. Tertiò *corporis*. Athletarum quippe corpora diuturniores vehementiorésque motus, citra lassitudinem,

dinem, perferunt : nos priuati , si paulò supra consuetudi-
nem exerceamur, molestiâ statim afficimur. *Cap. 2.*

18. Alterum exemplum ignis est, qui aliàs ad agendum
est potentissimus. Is enim refrigeratos calefacere nequit,
nisi & robur, & tempus obtinuerit. Videmus namque, eos,
qui è gelidis venerunt locis , manus per maximam ignis
flammam sine noxâ transferre. Experimur quoque, non o-
mnem materiam æquè faciliè ab eodem accendi : sed arêtes
quidam calamos, siue stipulas, primo statim attactu inflā-
mari: viridia autem humidâque ligna longo tempore, ma-
gnâque flammâ indigere, vt accendantur. *Cap. 2.*

19. Quemadmodum igitur in aliarum rerum productio-
ne primum tempus agendi iustum, & sufficiens agentis vis
atque potestas: deinde habilitas patientis, vt agenti cedat
& obsecundetur, requiritur: sic etiam in febris generatione
tria hæc necessaria sunt: I. efficientis causæ, ipsius nimirum
motûs vis, atq; robur: II. lassitudinis magnitudo & duratio:
III. corporis patientis dispositio, vt affectum, quem agens
producit, suscipiat. Nam calidum corpus citiùs & faciliùs
incalescit, quàm frigidum: hoc autem celeriùs refrigeratur,
quàm calidum. *Cap. 2.*

20. *Causa frigida intemperiei* similiter, ut calidæ, inueni-
untur ex iis , quæ cætera corpora naturalia supra modum
refrigerare queunt. Nam à quibus causis reliqua corpora
refrigerantur, ab iisdem etiam nostra in frigidam cadere in-
temperiem possunt : idque propter rationem *θ. 8.* expo-
sitam.

21. Sunt autem summa eorum genera, quæ alia corpora
refrigerant, sex. I. *Ὁμιλία τῶν ψυχρόντων*, frigidarum rerum
vicinia, siue contactus. II. *τῶν ἐσθιομένων καὶ πινομένων τὸ τε πο-
σὸν, καὶ τὸ ποιόν*, ciborum & potuum quantitas ac qualitas.
III. *Στέγνωσις*, stipatio. IV. *Μάνωσις*, rarefactio. V. *Ἀργία αἵμα-
τος*, immoderatum otium. VI. *Κίνησις αἵματος*, motus ni-
mius

mius. Omnes enim causæ refrigerantes ad hæc genera referri posse videntur. *Cap. 3.*

22. Cæterum, quod alia corpora naturalia à singulis harum causarum generibus immodicè refrigerari possint, *Galenus* rursus exemplo Ignis demonstrat, tanquam eius corporis, quod omnium est calidissimum, & à quo reliqua omnia suum calorem mutuuntur. Nam quæ id corpus superare valent, quod omnium est calidissimū, ea possunt etiam superare & refrigerare illa, quæ minùs calida sunt, quæque suū calorem habent ex participatione calidissimi corporis.

23. Superatur verò ignis atque extinguitur primū *contactu* & *viciniâ rerum prægelidarum*, cū, verbi gratiâ, paruo carboni multum niuis aut glaciæ super imponitur, aut plurima aqua superinfunditur. Lucerna etiam sub dio posita, & quivis alius ignis exiguus protinùs extinguitur, vbi circumstans aër præter modum fuerit frigidus: qualis esse solet tempore hyberno iuxta *Istrum*. *Cap. 3.*

24. Deinde idem aboletur *pabuli nimia copiâ, defectu, & alienâ qualitate*. Nam si ligna ἀβρόα καὶ πολλα super parvam coacervaueris flammam, eam ob immodicæ qualitatis excessum extinguēs. Quodsi nihil omninò, aut parū admodum adjeceris, videbis, illam ob defectum, aut paucitatem alimenti marcescere. Eadēque ratio lucernæ est. Periculum enim est, ne huius flamma vel minuat, vel extinguatur, si proprii nutrimenti modus non servetur. Nam siue parum, siue multum olei affuderis, flammam offēdes. Quodsi largam quidem materiam illi præbueris, sed talem, quæ vel prorsus inepta sit, ut ardeat: vel ægrè difficulterque incendium suscipiat, sic quoque flammam minorem reddes: vt, si oleum aquæ permixtum super ignem conieceris. *Cap. 3.*

25. Tertiò, ignis extinguitur, aut saltem decrescit, si aër,

qui flammæ circumfus⁹ est, *stipetur*, aut nimium *rarefiat*. Stipatur autem, si fornacum omnia foramina claudantur. Rarefit, si multo in Sole, & calido apricóque loco, aut ad aliã flammam maiorem admoueatur. Maior enim flammã minorem marcescere facit. Illa quippe, quia viribus est potentior, minorem elaxat atque dispergit. *Cap. 3.*

26. Quartò, *extinguitur motu*. Modica quidem flabellatio flammam auget: immodica verò eam dissoluit ac dissipat. Idem faciunt venti. Majores enim, quàm flamma sustinere queat, eam dispergunt, non flabellant. Magnitudini verò flammæ respondentes augent. Ex quo liquet, quòd flammã quidem ad sui incrementum motu egeat aduentitio, non tamen immoderato. Nam si nullo modo flabellatur, elanguet: motu verò extrinsecus urgente vehementiore, dissoluitur ac dissipatur. *Cap. 3.*

27. Atque hæ sunt causæ, quæ alia naturalia corpora refrigerant. Descendamus nunc ad hominem, & deprehendemus, eum ab iisdem causarum generibus in frigidos incidere affectus.

28. Secundum primam igitur causæ speciem, frigida generatur agritudo, ὑπὸ παντὸς τῆ προσπίπτοντος ὁ ἔξωθεν ψυχρῆς, à quavis re frigida, extrinsecus adueniente: siue frigida illa sit κατὰ τὴν θεξιν μόνον, h. e. actu, & contractu solum: siue κατὰ τὴν δύναμιν, potestate. Actū hominem refrigerant aër & aqua gelida: si scil. in hac quis natet, aut eã se lauet: in illo verò iter faciat. Scribit namque *Galenus*, vidisse se nonnullos, qui ita refrigerati sint, ut domum deferrentur extincti. Potestate verò frigidam imprimunt dyscrasiam, quæ vel ore assumuntur: vel foris applicantur. *Cap. 3.*

29. Iuxta secundam causam frigidam producit intemperiem *nimiacibi & potûs quantitas*. Nam quemadmodum alimentum moderatum natiui caloris pabulum est: sic immodicum eundem obruit. Hinc videmus, ex ebrietate multos

multos in apoplexiâ, epilepsiam, paralyfin & convulsionem incidere. Vinum quidem natium calorem adauget : sed modicè haustum. Est enim τροφή δίκειοτάτη, maximè proprium alimentum. Et cibi, etiam optimi, plurimùmque nutriendos, frigidos generant morbos, supra modum assumpti. *Cap. 3.*

30. Hoc autem non modò faciunt esculenta & potulenta, modum in quantitate excedentia : sed etiam illa, quæ qualitate peccant. Nam si natura sint frigidiora, frigidos gignūt affectus. Horū ex numero sunt papauer, mandragora, hyoscyamus, cicuta, alia, quæ frigiditatis excessu necant. *Cap. 3.*

31. Tertia causa erat στέγνωσις, *stipatio*. Est autem hæc duplex : una ἰσχυράτη, extrema, quæ maxima vehementissimâque : altera μετρία, mediocris. *Cap. 3.*

32. Extrema caros, comata & apoplexias parit : etiam *Hippocrate l. de vict. acut. teste*. Ait enim, venarū interceptiones hominem reddere ἀφρων : per venas innuens arterias. Intericipiuntur autem tripliciter : I. cū sanguine adeò repletæ, vt nullus in ipsis vacuus relinquatur locus. II. cū orificia earum sunt obstructa. III. cū iis vincula iniecta, quibus influxus caloris ex corde prohibetur. *Cap. 3.*

33. Quocunque verò modo arteriæ stipentur, transpiratio statim impeditur, calor extinguitur, affectumque corpus sensu & motu priuatur, atque emoritur. Nam cū attolluntur arteriæ interceptæ, externum aërem minimè attrahunt. Internus ergò strangulatur. Dictum namque in *libris de usu pulsuum*, arterias eum in finem pulsare, vt calor in omnibus partibus moderatus conservetur. *Libro verò de utilitate respirationis* traditum, ipsam etiam respirationem insitum cordis calorem temperare. Quemadmodum igitur ignis suffocatur, si externi aëris communicatu priuetur : sic internus quoque animalis calor strangulatur, si nullum cum aëre externo commercium habuerit. *Cap. 3.*

34. Cordis

34. Cordis quidem calor per arteriâ asperam cum exter-
no aëre communicat. Ideoque hoc intercepto, euestigiò
internus calor suffocatur, animalque interimitur. Calor ve-
rò, qui omnibus inest arteriis, quæ per totum corpus sunt
diffusæ ac dispersæ, cum aëre nobis circumfuso cōmunicat
dupliciter : I per cor, quia ab eo omnes oriuntur : cor au-
tem aëris externi particeps fit per arteriam asperam. II. per
spiracula cutis. Nam quando arteriæ attolluntur, calor re-
frigerium accipit. Cùm subsident, fuligines expelluntur.
Vtraque autem causa, & inspiratio aëris frigidi, & expira-
tio fuliginum, caloris mediocritatem tuctur. *Cap. 3.*

35. Mediocris *τέγνασις* calorem tantoperè non afficit, ut
extinguatur, & animal inde pereat. Alia tamen atque alia
ad eam sequuntur pathemata, pro excrementorum intus
redundantium naturâ. *Cap. 3.*

36. Sunt autem illa excrementa duplicia : alia *ὅσον αἰθα-
λώδη καὶ καπνώδη*, veluti fuliginosa & fumida : alia *ἀτμίζοντα,
ἡδεῖα καὶ χρητὰ*, vaporosa, suavia & vtilia. *Cap. 3.*

37. Vaporosa sunt in corpore, quod sanguinem habet
optimū, nullo inquinatum humore superfluo. Cùm enim
is incaluit, vapor inde suavis & jucundus exsurgit, qui nihil
aut igneum, aut acrescem invehit. Ab eo igitur medio-
criter stipatum corpus, breui, aut plethoricum euadet, aut
p.n. calefiet. Plethoricum quidem iis, qui vitam viuunt o-
tiosam & sedentariam : eò quòd intus remanserint, quæ la-
boribus & exercitiis excerni oportebat. Calefiet autem illis,
qui laborant & exercentur. In his quippe calor quidem pro-
pter motum augetur : propter densitatem verò corporis
minimè transpirat. *Cap. 3.*

38. Quod si corpus, quod fumosis abundat excrementis,
stipatū sit, in eo aut febris accendetur, ob interclusam interi-
ùs fuliginosam evaporationem : aut ab eadem strangula-
bitur atque extinguetur insitus & natiuus calor. *Cap. 3.*

39. Post-

39. Posterius accidet, si fumosa superfluitas, quam vacuari decebat, fuerit valde copiosa, & *εγνώσις ισχύατη*: prius autem, si & fumida exhalatio fuerit pauca, & *εγνώσις* parva. *Cap. 3.*

40. Porro, quemadmodum *εγνώσις* sæpius refrigerationis causa est: sic & *μάνωσις*, *rarefactio*, quæ in ordine quarta erat causa, eandem parit. Nativum siquidem calorem plus, quàm sit opportunum, dissipat, & sic corpus frigidius reddit. *Cap. 3.*

41. Evenit autem utraque, *εγνώσις* & *μάνωσις*, modò in toto corpore: modò in singulis partibus. Constipantur enim interdum arteriæ universi corporis: & quidem vel propter *πλήρωσιν*, vel propter *ἐμφραξιν*, uti suprà dictum; nonnunquam verò arteriæ alicuius solùm particulæ sic afficiuntur: h. e. vel obstruuntur: vel ita à sanguinis copiâ implentur, ut nullus in ipsis vacuus relinquatur locus, in quẽ, dum elewantur, externum attrahere possint aërem. Quare, cùm calor internus ventilatione privetur, fit, ut stranguletur & extinguatur. *Cap. 3.*

42. Quodsi de causis *εγνώσεως* & *μανώσεως* roges, respondet *Galenus*, causam *εγνώσεως* quidem esse variam & multiplicem: v. g. medicamenta refrigerantia, & adstringentia, quæ aut corpori universo, aut uni duntaxat alicui parti foris applicantur: adhæc aquas frigidas & aluminosas; aërem frigidum: & vincula violenter injecta. Hæc enim vel particulæ ipsi, vel superjacentibus circumposita, corrumpunt ac refrigerant. Causa est, quoniam partem à communione principis partis, ex quâ nativus in illam calor, & vis arteriarum *σφυγμική* manat, separant atque sejungunt. *Cap. 3.*

43. *Cause sicca intemperietis* sunt 5. I. est: *ἐν τῇ διαπνοῇ πλείως τρέφοιτο δὲ ἐλάττω*, καὶ ταῦτα ξηρότερα τὴν δύναμιν, h. e. si de corpore per insensilem, sensilemve transpirationem multum quacunque de causâ dissipetur: victus autem na-

turâ sicca sit ac tenuis. II. εἰ φροντίσειεν ἡ ἀγρυπνήσειε πλείω, si curæ, aut vigiliæ prioribus duabus causis, multæ scil. transpirationi & paucæ nutritioni, accesserint. III. αἱ τῷ περιέχοντι ὁμοῖαι ἀέρες καταστάσεις ξηραὶ, sicca aëris nos ambientis constitutiones. IV. νήξιν ἐν ὕδατι νιτρώδει, καὶ θειάδει, καὶ σπῆρματι νιτρώδει, καὶ αἰσφαλώδει, καὶ τινὶ ἑτέρῃ τοιαύτης ποιότητι μετέχοντι, natatio in aquâ nitrosâ, sulphureâ, aluminosâ, bituminosâ, aut aliâ aliquâ, quæ siccante qualitate prædita. V. φάρμακα ξηρὰ τὴν δύναμιν, medicamenta, quæ siccandi facultatem habent, εἴτ' ἔσωθεν, εἴτ' ἔξωθεν προσφέροιτο, siue intrinsecus, siue extrinsecus adhibeantur. Cap. 4.

44. *Causa humidæ intemperiei jam enarratis sunt contrariæ.* Recenset autem Galenus quinque. I. ἐστὶν ἐδυσμάτων ὑγροτέρων τὴν δύναμιν ἀφθονία, humidorum ciborum copia. II. πλείω πόματα, potus largus & nimius. III. ἀβροτέρα διαίτα, καὶ ἡ θυμὴ διά, vivendi ratio delicatior animique securitas, IV. λυτὰ γλυκίαν ὑδάτων πολλὰ, καὶ μᾶλλον μετὰ τροφήν, balneorum ex aquis dulcibus plurimus usus, præsertim post cibum. V. ἄργος ὁ σύμπας βίος, καὶ ἄπικτος, tota vita otiosa & omni labore vacans. VI. ὄμβροι πολλοὶ καὶ ἡ πᾶσα κατάστασις ὑγρὰ, pluviæ multæ, humidæque aëris constitutio. VII. φάρμακα τὰν τὸ τῷτο δρᾶν δυνάμενα, medicamina humectandi potestatem habentia. Cap. 5.

45. *Hactenus de causis intemperierum simplicium.* Sequuntur compositarum. Quomodo verò simplicium intemperierum simplices sunt causæ: ita compositarum sunt compositæ. Cap. 6.

46. Nam si causa morbifica sit calida simul & sicca, necessariò etiam calida & sicca excitabitur intemperies: si calida & humida, intemperies calida & sicca erit: si frigida & sicca, intemperies frigida & sicca generabitur: si frigida & humida, intemperies quoque similis orietur, frigida scil. atque humida. Cap. 6.

47. Obseruandum autem hîc est, corpus nostrum à compositis hisce causis variè alterari. Nam aliquando alteratur ὑπὸ πάντων τῶν αἰτιῶν ὁμοειδῶν ἀλλήλοις ὄντων, à causis, quæ sunt uniformes, seu unius speciei, h. e. quæ omnes simul ad vnam tantum intemperiem corpus immutant, v. g. aut ad calidam tantum, aut ad frigidam, aut ad humidam, aut ad siccam. Vt si plures, vel calefacientes, vel refrigerantes, vel humectantes, vel siccantes causæ, de quibus ordine dictum, simul concurrant, atque vni eidemque corpori negotium faceffant, tùm ab iis omnibus in unum coëuntibus, quoniam uniformes sunt (ὁμοειδῆς) corpus immodi- cè vel calefiet, vel refrigerabitur, vel humectabitur, vel sic- cabitur. Interdum verò alteratur ὑπ' αἰτιῶν ἐναντίων ταῖς δυνάμεσιν ὑπαρχόντων, à causis contrariis : ita vt vna sit calida, altera verò frigida. Quod cùm fit, vnum idémque corpus vnà fit calidius & frigidius; humidius & siccus; generatur- que ἀνώμαλῳ δυσκρασία, intemperies inæqualis. *Cap. 6.*

48. Cæterum, in harum contrariarum causarum con- cursu accidit, ut aliquando superent ex ipsis, quæ vel sunt πλείονες, numero plures : vel quæ sunt πολυχρονιώτεραι, diu- turniores : vel quæ sunt ισχυρότεραι, robore validiores. Non- nunquam verò fit, vt corpus ab vtrisque causis, quæ ταῖς δυνάμεσιν, facultatibus, sunt contrariæ, æqualiter alteretur: quod contingit, si & numero, & tempore, & robore fue- rint æquales. *Cap. 6.*

49. Licet autem nullo modo fieri posse videatur, ut u- num idémque corpus calidius simul & frigidius, itémque humidius & siccus reddatur : usus tamen & experientia docet, hoc evenire : vocaturque affectus iste, vt modò di- ctum, ἀνώμαλῳ δυσκρασία, de qua à Galeno l. de inæqual. in- temp. actum. *Cap. 6.*

50. Porro, repetendum hîc ex l. de diff. morb. quòd corpora interdum intemperie afficiantur, cùsque ratione

à statu naturali recedant ob solas 4. qualitates, μηδεμίαν ἔχοντες αὐτοῖς ἐπιρρύεισιν ἑτέρας ἑσίας, nullâ extrinsecus confluente substantiâ : nonnuquam verò fluxione impleantur humorū, qui licet sint ὑγροὶ τὴν ἰδέαν, actu & formâ humidi : tamen non omnes ὑγροὶ sunt τὴν δύναμιν, potestate humidi. *Cap. 6.*

51. Est enim flava bilis calida & sicca : melancholia frigida & sicca : sanguis calidus & humidus : pituita frigida & humida. *Cap. 6.*

52. Hi humores, qui intemperierum materialium, & affectuum rheumaticorum, quos *Galenus* ρευμάτων ἔγγονα νοσήματα vocat, causæ sunt, vel influunt sinceri : vel sibi invicem permisti : quo fit, ut morbi ex ipsis geniti plurimum inter se varient. *Cap. 6.*

53. Sunt autem ex rheumaticorum numero carbunculi, cancri, herpes, crysipelata, phygethla, gangrænæ, phagedænæ, satyriasis, vitiligines, atheromata, acrochordones, achores, favi, ganglia, & steatomata. Qui affectus omnes, ut & oedemata, & phlegmonæ, & scirrhi, inter se materiâ differunt : quorum alii ex solâ nascuntur pituitâ : alii ex sanguine : alii ex bile flavâ : alii ex nigrâ : alii ex alio aliquo humore, qui nondum τελῶς sit παρὰ φύσιν. Sed hic ipse, qualiscunque fuerit, unus omninò erit ex jam enumeratis quatuor. Fieri enim nequit, quin sit aut calidus & siccus ; aut calidus & humidus : aut frigidus & siccus ; aut frigidus & humidus, atque ita qualitatum ratione ad enumeratorum aliquem referatur. *Cap. 6.*

54. Videtur quidem is humor, qui admodum crassus & frigidus est, à naturalis pituitæ specie alienus esse, & alius planè humor, ὅλῳ τῷ γένει παρὰ φύσιν. Sed reverà non est. Nam qui frigidus est & humidus, sub pituitâ continetur : qui calidus ac siccus, eiusdem generis est cum bile flavâ : & sic de reliquis. *Cap. 6.*

55. Cùm igitur dicti affectus sint rheumatici, & ab humoris alicuius influxu ortum trahant, meritò quæritur, quænam eorum causa sit? Ad hanc quæstionem respondet *Galenus*, causam esse τὴν φύσιν ἀποθιμμένην ἐκαστοτε τὸ περιττον εἰς ἀκυρότερα μόρια, Naturam, quæ materiam inutilem ad ignobiliores partes deponit. *Cap. 6.*

56. Sed si rursùs rogetur, quis sit τῆς ἀποθέσεως τρόπος, depositionis modus? Respondet *Galenus*, causam quidē etiam ab aliis fuisse traditam; modum autem prætermissum, qui tamen nullo modo prætermittendus. Nam si simpliciter pronuntiaverimus, Naturam; quicquid inutile est, ex principibus partibus ad ignobiliores detrudere, sanè λογισμὸν ἔχον, rationem ac mentem, illi tribuemus. *Cap. 6.*

57. Quòd autem in morbis bonæ & laudabiles κρίσεις ab huiusmodi quadam facultate, quæ supervacua & inutilia expellit, non quæ mente ac ratione prædita, fiant, manifestissimum est: licet prædecessores *Galenī* earum generationis modum non accuratè satis explicaverint. Eum autem faciliè cognoscet is, qui tria hæcce fundamenta habuerit perspecta: I. est: quòd quælibet pars, tùm in plantis, tùm in animantibus 4. istas facultates habeat: attractricem, retentricem, alteratricem, & expultricem τῶν περιττῶν, superfluum. II. quòd τὸ περιττον in genere sit duplex: unum τῷ ποσῷ, quantitate: alterum τῷ ποιῷ, qualitate. III. quòd non omnium partium æquale sit robur: sed quòd principes statim ab initio robustiores à Naturâ sint factæ. *Cap. 6.*

58. Cùm igitur expultrix facultas superflua, sive quantitatis, sive qualitatis ratione talia sint; expellât, & expellat à robustioribus partibus ad debiliores: mirum certè nō est, si in corporibus ἀκαθάρτοις καὶ περιττωματικοῖς, impuris, & in quibus plurima inutilis materia redundat, ad ignobiliores partes aliquid confluat. Nam quia superfluus humor ab omnibus robustioribus partibus expellitur, ac nullibi po-

test consistere, tandem ad partem omnium infirmissimam delabitur. *Cap. 6.*

59. Hæc verò infirma est tribus modis. Vel enim statim in primâ animalis formatione vitium aliquod illi contigit: vel post formationem noxam aliquam suscepit: vel naturâ talis esse debuit, veluti cutis. Hæc namque, ut quæ nullam ἐνέργειαν, actionem edit, sed χρείας, usûs tantum alicuius gratiâ à Naturâ fabricata est, optimâ ratione partibus aliis, quæ aliquam edunt actionem, imbecillior facta est. Est quippe εἶον σκέπασμά τι, veluti velamentum, καὶ περιέδημα τῷ ζῳῷ σύμφυτον, amictus animalis cognatus: cum neque coctionem, neque distributionemimenti, neque sanguinis generationem, neque pulsum, neque respirationem, neque motum voluntarium, neque operationem aliquam animali conferat. Et quia omnium partium extrema est, inque superficie corporis collocata, haud sanè absque ratione totius corporis excrementa excipit. *Cap. 6.*

60. Multa siquidem organa protinùs ab initio Natura molita est, quæ quidem ad sanitatis conservationem sufficiunt: eò quòd singularum partium excrementa probè expurgent: nisi aliqua ab ambiente aëre labes iis sit aspersa: aut ob errorem in victu perpetratum tanta succreverit excrementorum copia, cui expurgandæ naturalia organa paria esse nequeant. *Cap. 6.*

61. Hoc enim si accidat, fluxiones à robustioribus ad imbecilliores partes irruunt. *Cap. 6.*

62. Solet quoque usu venire, ut, cum stipati fuerint πόροι, per quos τὰ περιττώματα evacuuntur, ad alia loca confluant. *Cap. 6.*

63. Mala verò hæc in ipsis partibus augentur, quando excrementa illis impacta, perspiratûque destituta, putrescunt. Tunc enim humores, qui deinceps ad has ipsas confluant, etiamsi naturâ boni sint, simul coinquinant atque corrumpunt. *Cap. 6.*

64. Ex quibus liquet, multas ad rheumaticos affectus concurrere causas. I. Ipsum movens, quod in genere est Natura: in specie facultas expultrix. II. Mobile, humorem scil. influentem; qui vel suâ qualitate, vel quantitate molestus est, & movens ad sui expulsionem irritat. III. Terminum à quo, qui est pars mandans, & est illa, quæ nobilior est, ac proinde validior. IV. Terminum ad quem, qui est pars illabentem humorem excipiens, estque mandante debilior: & quidem vel naturâ suâ, vel vitio contracto, aut in utero, cùm formaretur animal: aut extra uterum.

65. *Hæc dicta sint de causis morborum similarium. Sequuntur organicorum: & primò quidem διαπλάσεως conformationis*, quæ consistit in figurâ, cavitatibus & meatibus, denique etiam in levitate & asperitate. Ἐργασίας membrū secundū.

66. *Causa figura vitiata* varia est. Vitiatur enim aut in, aut extra uterum. Cap. 7.

67. In utero vitiatur διὰ τὴν διάπλασιν μοχθηρὰν, ob malam foëtus formationem. Est verò talis duabus de causis. I. ob πλῆθος τῆς ὕλης, cùm naturalis seminis motus propter materiæ multitudinem impeditur. Tùm enim plastica seminis facultas feminis copiâ impedita, singulas corporis partes rectè effingere nequit. II. ob ποιότητά οὐκ ἐπιηδείαν, seminis qualitatem minimè idoneam. Cap. 7.

68. Extra uterum vitiatur figura, vel quando infans adhuc est in partu: vel cùm jam planè in lucem editus est. Cap. 7.

69. In partu vitiatur, cùm foëtus ab obstetrice non rectè excipiuntur. Post partum verò, cum à nutricibus parum aptè fasciis involvuntur: aut temerè eriguntur, reponuntur vé, dum illis lac præbent, aut eosdem lavant. Nisi enim commodè tractentur, faciliè uniuscujusque membri naturalis figura vitiatur ac corrumpitur. Sunt enim infantium recens in lucem venientium corpuscula mollia, ac penè

penè ῥυτὰ, fluxibilia. Ideóque promptè distorquentur
Cap. 7.

70. Pervertitur quoque partium figura in omni eâ, quæ
sequitur, educatione, partim ὑπὸ πλεθμονῆς ἀμέτρως, ab im-
modicâ satietate: partim verò ὑπὸ κινήσεως πλεθμμελῶς, à mo-
tibus perperam factis: dùm nimirum infantes ante tempus
aut stare, aut ambulare, aut vehementioribus moveri moti-
bus coguntur. *Cap. 7.*

71. Satietas quippe naturalis actiones impedit. Intem-
pestivi autem vehementioresque motus artus labefaciunt,
& aliorsum, ac decet, membra contorquent. *Cap. 7.*

72. Nam crura ob innitentium corporum gravitatem,
aut πρὸς ἑκτός, ad exteriorem: aut πρὸς τὸ ἐνδόν, ad interio-
rem partem flectuntur: nimirum κατὰ τὴν ἀρχαίαν τῆς κή-
μης ῥοπήν, pro inclinatione tibiæ nativâ. *Cap. 7.*

73. Etenim, quibus crura ὀρθότερα, rectiora sunt, quàm
naturæ conveniat, βλεσῶνται μᾶλλον, blæsa magis efficiun-
tur: h. e. ad exteriora magis vertuntur. βλεσθὲν enim *Galenus*
appellat, τὸ ἐπὶ τὰ ἐκτός ῥέπον, quod convertitur extrorsum,
Quibus autem crura κοιλότερα, sinuosa magis existunt, πα-
ῖνται, vara redduntur; h. e. flectuntur introrsum. Παῖνται
namque *Galenus* vocat, τὸ ἐπὶ τὸ ἐνδόν ῥέπον. *Cap. 7.*

74. Cæterum, non solum crura vitiosam nutricum er-
rore figuram nanciscuntur: verum etiam thorax: cùm in
primâ educatione arctiùs ligatur. Id quod suo tempore
frequens valdè fuisse *Galenus* testatur. Ut enim nutrices
virginum partes superiores redderent arctiores: ilia verò &
coxas latiores, thoracem arctioribus constringebant fa-
sciis: eum in finem, ut superioribus partibus adimerent ali-
mentum: in inferiores autem illud detruderent. Verùm
dùm elegantem iis conciliare figuram satagebant, non rarò
virgines planè deformabant. *Cap. 7.*

75. Etenim, fasciis inæqualiter injectis, aut προπέτες εἰς
ἑμπρο-

ἢ ἔμπροσθεν ἀπέφηναν τὸ στήθος, pronum in anteriorem sedem faciebant pectus: aut τὰ ἀντικείμενα τὰ κατὰ ῥάχιν κυρτά, posteriores partes, quæ pertinent ad spinam, gibbas reddebant. Aliquando etiam ex hac inæquali deligaturâ eveniebat, ut dorsum in latus, ac si perfractum esset, deduceretur: adeò ut altera scapula imminuta, exigua, valdeque contracta appareret: altera verò prominens, tumida, & longè major conspiceretur. Minor quidem illa, cui arctior fasciarum constrictio obtigisset: major verò, in quam laxiores illarum ductus incidissent. *Cap. 7.*

76. Atque hæ κακίαι σχημάτων thoraci accidunt, cùm nutrices ὡς ἰσορρόπως, non æqualiter, fasciis stringere thoracem didicerunt. *Cap. 7.*

77. Sed & Medici vulnerarij quandòque horum vitiorum causæ sunt. Nam cùm fractos artus imperitè formant & ligant, eos invertunt ac distorquent. *Cap. 7.*

78. Nonnunquam patiens ipse depravatæ figuræ causa est: licet Cheirurgus suo officio egregiè sit functus: si nimirum priusquam callus sit firmatus, membrum fractum exercere atque ad usum accommodare conetur. *Cap. 7.*

79. Sunt & aliæ huius vitij causæ. Verbi gratiâ, collisiones & circumfractiones partium. Collisiones quidem narium: circumfractiones autem superciliorum cavitatum in ossibus, quas Græci κοτύλας appellant. *Cap. 7.*

80. Hisce causis accedunt ὅσα ἐκκοσπέντα, excisa ossa: aut excisa magna carnis portio, quæ postea non æqualiter succrevit. *Cap. 7.*

81. Hæc pertinent etiam πλησμονὴ ἁμέρῳ, ἢ ἔνδεα, satietas, sive immodica repletio, alimentive defectus: quemadmodum patet in iis, qui vel nimiam pinguedine supra modum crassi facti: aut contrà tabe consumpti: sive hoc toti corpori, sive vni duntaxat alicui parti venerit. *Cap. 7.*

82. Nam & elephantiasis, & φθόγη, tabes, evidentissimè

figuram deprauant. In illâ quippe nasus fit finus, labra crassa, aures extenuantur; in summa, homines Satyris similes videntur. In his verò nasus est acutus, tempora collapsa, oculi cavi, & circa scapulas ac brachia *ὁιονὲ πτέρυγες ἔξωθεν ἀιωρέμεναι φάνονται*, velut alæ elevatae conspiciuntur.

Cap. 7.

83. Et in hisce quidem affectibus τὸ κατὰ φύσιν σχῆμα κατὰ πρῶτον λόγον διαφθείρεται, naturalis figura *per se & ratione primâ*, non interveniente aliâ aliquâ causâ, corrumpitur, κατὰ δὲ συμβεβηκός, *per accidens* autem vitiat in iis, qui paralyti, spasmo, phlegmone, aut scirrho laborant. Adhæc, quibus nervi, aut tendines sunt dissecti; aut quibus prædura inducta est cicatrix. In his siquidem omnibus aliâs ob aliam causam ἑτεροῶς ῥαπον γίνεταί το μέρος, membrum ad alteram partem declinat, adeoque naturalem figuram amittit. Cap. 7.

84. Etenim in iis, qui altero latere sunt *resoluti*, à musculis, qui agunt, membrum tractum in alteram partem declinat. In *spasmo*, qui in alteram partem convellunt, membrum in ægram partem à convulsis musculis trahitur, contrâ quam in *παραλύσει*. Nam contractis in sese ac convulsis ægræ partis musculis, ad horum tractionem oppositæ, & sanæ partis musculos unâ trahi necesse est. *Phlegmone*, *scirrhus*, & *dura cicatrix* tendendo ad se proximam partem trahunt, figuramque pervertunt. In *nervis & tendinibus dissectis* perinde evenit, atque in resolutis, ut actio eorum, qui oppositi sunt, & valent, partem ad se trahat, adeoque figuram vitiet. Cap. 7.

85. Observandum autem hic est, plures hasce læsæ figuræ causas ad unâ, nempe ad *διασρεφῆσαν τὸ μέρος* ἑτεροῶς ῥαπον τὰ σιν, tensionem, quæ membrum in diversum, sive ad alteram partem contorquet, reduci. Cap. 7.

¶ 5. Ex quo liquet, rectè dictum fuisse antea, figuram partium

tium in resolutione, convulsione, inflammatione, scirrho, durâ cicatrice, dissectione nervorum & tendinum, non κατὰ πρῶτον λόγον, primò ac per se, h. e. per affectum ipsum: sed κατὰ σύμβεβηκος, solum, interveniente symptomate, nimirum τῇ τάσει, quæ enumeratos sequitur affectus, corrumpi ac depravari. Cap. 7.

87. Accedamus ad causas κοιλοτήτων ἢ πόρων vitiatorum. Sunt autem *cavitates* & *meatus* partium vel p. n. clausi: vel p. n. referati, Cap. 7.

88. Clauduntur modis duobus. Vel enim abolentur prorsus: vel saltem angustiores, quàm par sit, evadunt. Cap. 7.

89. Causæ, ob quas internæ cavitates & meatus prorsus abolentur, vel saltem minuuntur, sunt 5. 1. σύμφυσις, coalitus. 2. στενοχωρία, angustia. 3. ἔμφραξις, obstructio. 4. θλίψις, compressio. 5. συνίησις, subsidencia. In ἀνατομώσεις fit contrarium, & vasorum orificia p. n. aperiuntur. Cap. 7.

90. Per σύμφυσιν aboleri cavitates, in exulceratis potissimum partibus apparet. Est enim quandoque cavitatis interior superficies exulcerata. Quare, si exulcerata illius particule coalescant, necessariò figura naturalis destruitur. Cap. 7.

91. Στενοχωρία fit, cum vel caro, vel germen aliud cavitati innascitur: vel tumor aliquis p. n. ut phlegmone, scirrhus, abscessus &c. interiorem cavitationem occupat. Cap. 7.

92. Ἐμφραξις oritur à lentis crassisque humoribus; callo item, grumo, rebus aliis. Cap. 7.

93. Θλίψις, efficiunt, quæ extrinsecus in corpus incidunt, idque vehementius comprimunt. Sic enim necesse est, ut partes circumjacentes ad interiorem cavitationem de-
trudant.

94. Συνίησιν pariunt adstringentia, quæ cogunt: refrigerantia, quæ densant: siccantia, quæ marcorem inducunt. Hæc enim primùm τὰς πόρες, meatus: deinde & τὰς κοιλήτη-

τας, ventres ac cavitates ipsas constipant. Ab hisce verò causis non solum orificia meatuum constipantur: verum etiam sæpenumerò penitus occæcantur. *Cap. 7.*

95. Huius στεγνώσεως, siue constipationis orificiorum in meatibus etiam ἀμετρῶς κίνησις τῆς καθεκτικῆς δυνάμεως causa est, ἐσχάτως συνάγασα καὶ σφίγγασα τὰ σώματα τῶν πόρων, immodicus retentricis facultatis motus. Cogit enim contrahitque arctè admodum oscula meatuum summa. *Cap. 7.*

96. Ἀνασώμωσιν καὶ μάνωσιν creant, & dicta orificia nimium laxant, I. ἡ τῆς ἀποκριτικῆς δυνάμεως ἀμετρῶς κίνησις, immodicus expultricis virtutis motus. II. ἡ τῆς καθεκτικῆς ἀρρώστια, retentricis infirmitas. III. Φαρμακόν τι, ἢ ὕδωρ ἀνασωμωκόν, medicamen aliquod, aut aqua mineralis aperiendi vi prædita. IV. πλάδῳ τὶς ἀμείρῳ αὐτοῖς τοῖς ὀργάνοις ἐγγεγόμενῳ, mollities immodica, quæ ipsis instrumentis accidit. V. ἡ τῇ περιέχοντι ἡμᾶς κρᾶσις εἰς ὑγρότητα τε καὶ ἀμείρον θερμότητῃ μεδισαμένη, circumfusi aëris temperatura, quæ ad caliditatem & humiditatem vergit immodicam.

97. Superfunt in διαπλάσει causæ, quæ in instrumentariis partibus *laxitatem* & *asperitatem* p. n. generant. *Cap. 7.*

98. Exasperantur autem, quæ prius laxa erant, ὑπὸ δριμύτητι χυμῶν, ἢ Φαρμάκων ῥυπλιόμενα, ab humorum acrimoniâ, & nimia medicamentorum vi absterforiâ. Lavigantur autem, quæ prius erant aspera, ὑπὸ λιπαρᾶς ὑγρότητι, ἢ γλεσχρῇ χυμῷ τεγγόμενα, à pingui lentove humore rigata. *Cap. 7.*

99. Accidit verò asperitas p. n. præcipuè ossibus, cum perperam à Medicis curantur. Aliquando tamen etiam ob acres humores exasperantur, qui in ipsomet corpore pro-
venerunt. *Cap. 7.*

100. Oculorum & gutturis asperitates non ex his tantum causis internis, acribus scil. humoribus: verum etiam ex externis generantur: v. g. acribus vaporibus, pulvere, fumo &c. *Cap. 7.*

101. Asperitates gulæ, ventriculi, & intestinorum similiter duplices habent causas: internas, materiam feil. Inutilem, eamque acrem, intus in corpore genitam: & externas: ut cibos & potus acriores: nec non τὰ δηλητήρια: non illa quidem omnia: sed quæ acria sunt atque erodentia. Cap. 7.

102. Causæ verò istæ, quæ partes exasperant, ubi fuerint vehementiores, partibus quidem carnosiss *ἐλκυσίν τινα, ἣ διάβρωσιν*, ulcerationem, aut corrosionem afferunt: ossibus verò *τερηδόνας*, cariem inducunt. Cap. 7.

103. Hæ sunt causæ morborum primi generis, quod in *διαπλάσει* consistit. Accedendum nobis ad generis secundi, quod ἐν τῷ ἀριθμῷ versatur.

104. Vitiatur verò numerus in partibus organicis bifariam. Aut enim ἀπόλλυται τι τῶν κατὰ φύσιν, perditur aliquid, quod secundum naturam debebat adesse: aut ἐπιγίγνεται τι, supervenit aliquid, quod abesse decebat: hocque iterum duplex est. Nam τὸ ἐπιγινόμενον, vel est ex eorum albo, quæ habent *ἰδέαν κατὰ φύσιν*, formam naturalem, ut sextus digitus: vel ex illorum ordine, quæ p. n. sunt. Cap. 8.

105. Defectus partium naturalium causas habet 4. quæ sunt præcipuè & frequentissimæ. I. est *τομή*, sectio. II. *καύσις*, ustio. III. *σῆψις*, putredo. IV. *ψύξις ισχυρά*, vehemens refrigeratio. Cap. 8.

106. Refrigerationis causæ expositæ sunt suprâ. Putredinis causæ vel sunt *φάρμακα σῆπειν πεφυκότα*, medicamenta putrefaciendi virtute prædita: vel τὰ ἐν αἰσίοις τοῖς ζώοις γινόμενα *περιττώματα*, superfluitates, quæ in ipsis animalibus generantur, vel impedita *διαπνοή*, transpiratio: cuius causæ antea fuerunt commemoratæ. Cap. 8.

107. Sectionem *Galenus* non declarat, quemadmodum nec ustionem, nec refrigerationem. Notorium enim, sectione tolli partes: sive de industriâ instituat a Chirurgo: sive casu fiat in pugna. Manifestum quoque, easdem

aufferri ab igne, ferramenti ignitis. Denique perspectum omnibus, intensum frigus facere, ut partes extremæ, quæ frigidæ & exangues, quæque frigori expositæ: v. g. aures, nasus, manus ac pedes, decendant. Experiantur hoc ipsi qui hyberno tempore per nivosos montes iter faciunt.

108. Id quod abundat, & naturalem tamen formam obtinet, causam habet ὕλης χρηστῆς πλῆθος, utilis materiæ copiam. At si p. n. sit, causam agnoscit τὴν τῆς ὕλης ποιότητα πρὸ φύσιν, pravam materiæ qualitatem. Vtriusque autem vitii etiam in causa est ἡ ῥώμη τῆς δυνάμεως πλαστικῆς, robur facultatis formatricis. Alioqui neque utilem materiam formasset: neque vitiosam excrevisset. *Cap. 8.*

109. Formata autem aliquid, vel in conceptibus (ἐν ταῖς κεῖσεσι) v. g. sextum digitum; vel in adultis: ut in ulceratis partibus carnem: in oculis unguem. Deponit verò τὸ περιττὸν in gangliis, meliceridibus, steatomatibus, atheromatibus, & similibus aliis. *Cap. 8.*

110. *Causa magnitudinis partium auctæ* sunt duæ: materialis, nimirum πλῆθος ὕλης χρηστῆς, abundantia materiæ utilis: altera efficiens, ἐρρωμένη δύναμις, robur formatricis. *Cap. 9.*

111. *Causa magnitudinis diminutæ* his sunt contrariæ: nempe paucitas materiæ utilis: & debilitas facultatis plastica. Possunt etiam illius esse causæ externæ: v. g. sectio, ustio, putrefactio, & immodicū frigus. Hæ enim portionem partis organicæ corrumpere possunt, ad eò ut quæ remanet mutilata reddatur. *Cap. 9.*

112. *Situs organicarum partium vitiatæ* binæ sunt differentię. Nam vel extra locum naturalem consistunt: vel loco suo consistentes non rectè cum vicinis junguntur. *Cap. 10.*

113. Extra locum naturalem cadunt partes per luxationes, tùm perfectas, quæ ἐξαρθρήματα dicuntur: tùm imperfectas,

perfectas, quæ παραρρηγµατα appellantur : per hernias, & vulnera magna. Cap. 10.

114. Luxationum causæ sunt multæ. I. ἐξαιφνίδιοι καὶ σφοδραὶ κινήσεις, repentini & vehementes motus. II. ἀµείρια τῆς ἐν τοῖς ἄρθροις ὑγρότητος, immodica articulorum humiditas, quæ ligamenta madefacit & laxat, totamque διάθρῳσιν, dearticulationem, oblentorem reddit lubricam. III. fractura superciliorum cōtylarum, h. e. cavitatum ossium, quæ extremitates eorum aliàs intra sedes suas coërcent. IV. κοτύλαι ὑπαιάιτε καὶ προσωίτες, καὶ παντὶ ἁπασὶ ἐπιπολῆς, cavitates ossium superficiariæ, minimæque profundæ. Tales enim faciunt, ut artuum capita facilius ex sedibus suis excidant. Cap. 10.

115. Herniarum, quæ ἐνερκοκῆλαι καὶ ἐπιπλοκῆλαι nominantur, causæ sunt duæ. Vna ruptio : altera laxatio eius meatûs, qui á peritonæo ad testiculos abit. Peritonæo enim rupto laxatove, omentum, aut intestinum, postea etiam ad tunicam, quæ vocatur ἐρυθροειδής, delabitur. Cap. 10.

116. Intestina suis moventur sedibus etiam citra herniam. Nam dissecto peritonæo, ut in penetrantibus abdominis vulneribus fieri solet, intestina extra cavitatem abdominis procidunt. Cap. 10.

117. Eadem ratio est pleuræ, siue membranæ costas succingentis. Hac enim per vulnera thoracis dissectâ, fibra, siue lobus pulmonis sæpius exit. Cap. 10.

118. Uvea tunica laxatur & procidit, cum cornea erosa, aut vulnerata. Cap. 10.

119. Vehemens casus, aut compressio nonnunquam visceris alicuius fibram, complicat, adeoque νόσημα τῆς θέσεως αἶμα καὶ τὰ σχήματα introducitur. Cap. 10.

120. Ex quibus patet, causas vitiatæ θέσεως, quâ partes extra locum naturalem procidunt, esse varias : nimirum
... αὖς ἐξαιφνίδιες καὶ σφοδράς, ὑγρότητας, κατὰ γµατα, αἰνευρισ-
µατος,

μὲς, ῥήξεις, τρώσεις, ἢ τραύματα, διαβρώσεις, θλίψεις, καὶ σφοδρὰς κατὰπώσεις.

121. Cæterum ἡ πρὸς τὰ παρακείμενα μέρη κοινωνία διὰ τὴν θέσιν, vicinarum partium consensus depravatur, I. συμφύτων τινῶν ἐκλήλοις δέοντως, cùm aliquæ partes coaluerunt indecenter, quas distare & separatas esse conveniebat: sicut in digitis, labiis, palpebris, ac sede quandoque apparet. II. Ἀρτήματι τινὶ χαλαρόντι, ἢ συντεθέντι, ἢ ἀπορράγνεντι, cùm appendiculum aliquod relaxatur, aut intenditur, aut abrumpitur. III. δεσμῷ τινὸς χαλαρόντι, συντεθέντι, ἢ ἀπορράγνεντι, cùm vinculum aliquod relaxatur, intenditur, aut rumpitur. Cap. 10. Laxantur autem ab immodicâ humiditate: tenduntur à siccitate: rumpuntur à violento motu & acrimoniâ humorum.

Ἑργασίας
membrū
tertium.

122. Super sunt causa tertii morborum generis, quod omnibus partibus, similaribus & dissimilaribus, commune, quodque Galenus ἐνώσεως, καὶ συνεχείας λύσιν nuncupare consuevit. Huic enim morbo, quatenus genus quoddam est, ante Galeni tempora nomen impositum non erat: sed tantummodò quibusdam illius speciebus. Cap. 11.

123. Etenim continui solutionem in ossibus veteres vocabant κάταγμα καὶ τερηδόνα, fracturam & cariem: in carne ἕλκος καὶ τραῦμα, ulcus & vulnus: in ossibus capitis variis eam nominibus insigniverunt. Nam quæ continui solutio in cæteris ossibus dicitur κάταγμα, ea in ossibus capitis ῥωγμή καὶ ῥήξις, rima, sive fissura nominatur. Quæ verò à se fit acutâ & secante, ἐκκοπή, excisio, διακοπή, disiectio, & ἕδρα, sedes nuncupatur. Nomen autem τερηδόντι videtur literâ ε abundare. Creditur enim derivatum παρὰ τὸ τρήμα, quod foramen significat, quasi τρηδὼν quædā, h. e. perforatio existat, quæ ab acribus & erodentibus humoribus proficiscitur. Hæc continui solutio in principio genus habet aliud, & τραχύτης potius, asperitas, quàm τερηδὼν, caries ossis nominatur.

minatur. Foramine autem facto majore, & quodam veluti
sinu apparente, *τερηδών*, caries appellatur. *Cap. II.*

124. Collisio, *θλάσμα*, etiam ex hoc est morbi genere.
Accidit autem magnâ ex parte carnibus: nonnunquam ve-
rò & ossibus capitis, præsertim puerorum. Nam quod colli-
ditur, in se ipsum cedat oportet. Hoc autem molle sit neces-
se est: nequaquam *τελώς*, perfectè durum. Quare aut ex
genere carniū, aut ex tenerâ ossium naturâ erit, quod durî
validique corporis violentum sustinet impetum. *Cap. II.*

125. Observandæ autem hic aliquot huius continui so-
lutionis sunt differentiæ. Cùm enim superficies exterior cor-
poris, quod impetum istum sustinet, continuitatem servat:
multæ verò & exiguæ divisiones sunt in profundo, *θλάσμα*
καὶ θλάσις, contusio & collisio vocatur. At si cavitas aliqua
in parte, quæ collisa, à re feriente est inducta, *ἐνθλασις*, Illisio
dicitur. *Cap. II.*

126. Necessarium est igitur, ut sub ipso ictu in se ipsum
impellatur & cavum fiat, quod colliditur. Aliàs enim non
collideretur. Ut verò remotâ causâ cavitatem retineat, ne-
cesse non est. Etenim omnia mollia corpora magnâ ex par-
te ad pristinam constitutionem redeunt, re contundente re-
motâ. *Cap. II.*

127. Si verò os capitis non solùm ad interiora retrocesse-
rit, sed etiam *ρήξις*, ruptio aliqua in superficie exteriore fue-
rit adjuncta, tunc compositus est morbus, cui nomen ab
antiquis non est impositum. *Cap. II.*

128. Inter continui solutionis species locum habent
etiam *τὸ ρήγμα καὶ τὸ σπάσμα*, ruptio & convulsio. Ex qui-
bus ruptio quidem carnosus: convulsio verò nervosis parti-
bus contingit. *Cap. II.*

129. Causa horum duorum affectuum est repentinus
quidam, aut inæqualis vehemensque motus: idque tum ma-
ximè, cùm corpora ante motum neque perfricta, neque ca-

lesacta, neque ad æqualitatem, aut mollitiem sunt perdu-
cta. Divelluntur enim in huiusmodi affectibus plurimæ
eorum partes. *Cap. II.*

130. Ut summatim dicamus, causæ omnium continui
solutionum duplices sunt: externæ & internæ. *Cap. II.*

131. Externæ sunt illa omnia, quæ vulnerare ac collide-
re possunt. Internæ, motus ἀμείποι καὶ ἀταξίαι; & quædam
humorum vitia, quæ vim corrodingi habent. *Cap. II.*

*Conclusio
libri.*

132. Atq; hæc sunt causa morbi utrisque partibus, similari-
bus & dissimilaribus, communis, nimirum simplicis con-
tinui solutionis. Sunt verò & continui solutiones compo-
sitæ, quemadmodum & organicæ ægritudines compositæ,
quæ compositas quoque causas habent. Sed nil attinet, eas
hic recensere: quia nosse illas facillimum est: modò simpli-
ces, quæ sigillatim recensitæ, coniungantur.

C O R O L L A R I A.

1. An humores rectè dicantur materia morborum? N.
2. Possintne omnes morborum causæ ad ἀπορροήσας καὶ ἀποκαταρρίκτας
referri? A. si scilicet per illas internæ: per has externæ inaudiantur.
3. An sit aliqua in morbis causa continens secundum Galenum? Fach-
sius negat: nos affirmamus.
4. Vtrum illa in omnibus morbū reperiatur? N. Sed tantum in illis, quæ
ἀναιδογίκως fiunt dicuntur.
5. Quidnam sit causa σπυρετική? Quā positā, morbus ponitur: quā sub-
latā, morbus tollitur: quā auctā, aut diminutā, morbus augetur, aut mi-
nuitur.
6. An aliqua causa ἀποκαταρρίκτι sola sufficiens sit ad inducendum mor-
bum? Quidam negant: nobis affirmativa placet.
7. Nunquid aliqua causa ἀποκαταρρίκτι possit esse proxima? Insician-
tur aliqui: nos asserimus.
8. Num causa ἀπορροήσας propriè dicta in solis materialibus morbis lo-
cum habeat? Sic videtur.
9. Quæ causarum morbiificarum divisio sit perfecta? Ea, quæ causæ di-
viduntur in externas & internas. Et hæc rursus in antecedentes, sive re-
motas & immediatas: in conjunctas, seu proximas & immediatas: deniq;
in continentes, quas σπυρετικές appellant.

F I N I S.